

การพยาบาลผู้ป่วยด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์...เล่าสู่กันฟัง: การดูแลผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับการเคมีบำบัด

อุบล จ้วงพานิช
MSN, APN

บทนำ

อาจารย์ประเวศ วะสี กล่าวไว้ว่า ระบบบริการ การแพทย์และสาธารณสุขของเราควรพัฒนา ไปสู่การบริการที่เน้นมิติของความเป็นมนุษย์ (Humanized health care) หลังจากที่เรพัฒนามิติ ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมานาน หลังจาก ที่มีโอกาสไปเข้าร่วมฟังการประชุมวิชาการ 8th HA National Forum 13-16 มีนาคม 2550 เรื่อง Humanized health care: คื่นหัวใจให้ระบบสุขภาพ หอผู้ป่วยเคมีบำบัด 5๑ งานบริการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ ตระหนักถึงความสำคัญ ในคุณภาพของการให้บริการโดยมุ่งเน้นผู้ป่วยเป็น จุดศูนย์กลางและต้องดูแลด้วยหัวใจที่เข้าใจความ เป็นมนุษย์จึงจัดให้มีระบบการดูแลที่ต่อเนื่อง ตั้งแต่ รับใหม่ ขณะได้รับการรักษาและจำหน่าย รวมทั้ง การส่งต่อไปดูแลที่บ้าน

ความหมายของการพยาบาลผู้ป่วยด้วยหัวใจ ความเป็นมนุษย์

Humanized health care หมายถึง การให้บริการ ด้วยความเอาใจใส่ ประจัญตาติมิตร เราด้วยกันผู้ ป่วยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ก่อให้เกิดความสุขใจทั้งผู้ให้และผู้รับ

แนวทางการพัฒนาการบริบาลด้วยหัวใจความ เป็นมนุษย์

แนวทางการพัฒนาการบริบาลด้วยหัวใจความ เป็นมนุษย์ ของหอผู้ป่วยเคมีบำบัด 5๑ สรุปได้ดังนี้

1. **ด้านบุคลากร** มีกิจกรรมที่ส่งเสริมจิตใจ และความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

1.1 **สัมพันธ์ภาพที่ดี** จัดให้มีกิจกรรมที่ สร้างสัมพันธ์ภาพเพื่อให้เจ้าหน้าที่ใหม่และเก่า ทั้งภายในหอผู้ป่วยและภายในแผนกฯ รวมทั้งใน คณะแพทยศาสตร์ ได้เรียนรู้และทำความรู้จักกัน มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อวิเคราะห์บทเรียนที่ได้ จากการทำกิจกรรม มีประเพณีกีฬา ประเพณี เลี้ยงรับส่งเจ้าหน้าที่โดยแต่ละฝ่ายเตรียมอาหาร มาร่วมกัน มีของขวัญวันเกิดเจ้าหน้าที่ทุกคนภายในแผนกฯ

1.2 **เอื้ออาทร** มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ เจ้าหน้าที่ที่มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เช่น กิจกรรมรดน้ำผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ กิจกรรมวัน ขึ้นปีใหม่โดยเจ้าหน้าที่ทุกคนนำลูกหลาน ครอบครัวมาร่วมกิจกรรมของหอผู้ป่วยและแผนกฯได้ด้วย

1.3 **ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม** มีโครงการ ที่สามารถทำงานร่วมกันได้ทั้งพยาบาล ผู้ช่วย พยาบาล พนักงานการแพทย์ และคนงาน เช่น

โครงการอโรมาเทอราปี โครงการสมุนไพรบำบัด และโครงการวิปัสสนาเยียวยารักษาใจ

1.4 **ใส่ใจสิ่งแวดล้อม** สิ่งแวดล้อมที่เป็นโครงสร้างและด้านจิตใจ มีการสร้างจิตสำนึกว่า ที่ทำงานเหมือนบ้านหลังที่สองที่พวกเราอยู่ร่วมกัน ดังนั้นเราต้องใส่ใจดูแลที่ทำงานให้เหมือนบ้านของเราเอง ดูแลให้สิ่งแวดล้อมสะอาด ปลอดภัย เราถือว่ามีกิจกรรม Cleaning Day ทุกวัน

1.5 **มีรางวัลตอบแทนผู้ที่ทำความดี** ในแต่ละเดือนเราตกลงกันว่า เราดูแลผู้ป่วยด้านจิตใจและจิตวิญญาณกันทุกวัน แต่จะทำให้คนอื่นเห็นได้อย่างไรและพยาบาลหลายคนก็มีปัญหาว่า เราจะดูแลผู้ป่วยมะเร็งที่มารับยาเคมีบำบัดทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ เราคิดกันว่า น่าจะมีการเขียนเรื่องเล่า ที่เรามีความรู้สึกว่าอยากเล่า เรื่องดีที่เราได้ดูแลผู้ป่วยให้คนอื่นฟังทุกเดือนๆ ละ 1 เรื่อง เรื่องของใครถูกใจคณะกรรมการฯ ก็จะได้รับรางวัล

ตัวอย่างเรื่องเล่าที่สมาชิกร่วมให้รางวัลแก่นางสาวดุจดาว กันพล คือ เรื่อง คำปลอบใจ...ในยามที่อ่อนแอ

นางสาวดุจดาว กันพล เล่าว่า เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2550 “คนไข้ของฉัน... ซึ่งป่วยเป็นมะเร็งปอด กำลังให้ยาเคมีบำบัดวันแรก เมื่อมีเสียงโทรศัพท์ดังขึ้น ญาติของคนไข้โทรมา ฉันจึงตามมารับสาย เมื่อคนไข้ของฉันพูดคุยอยู่พักหนึ่ง เมื่อวางสายลงแล้วเริ่มร้องไห้สัปดาห์แล้วถามฉันว่า ฉันจะได้ยาเคมีครบเมื่อไหร่ วันไหน เวลาใด เมื่อเสร็จจะได้กลับบ้านเลยไหม ฉันเห็นผู้ป่วยร้องไห้ ฉันจึงใช้มือสัมผัสที่แขนคนไข้เบาๆ และถามว่า มีอะไรจะให้ช่วยไหมคะ คนไข้ เล่าว่า ญาติโทรมาบอกว่าพี่สาวของฉันเสียชีวิตแล้ว อายุแค่ 40 ปี เป็นมะเร็งปอดเหมือนฉัน จะเผาศพวันพรุ่งนี้ ฉันได้อธิบายต่อ... ยาเคมีบำบัดจะต้องให้อีก 3 วัน วันสุดท้ายจะครบ 6 โมงเย็น และน่าจะได้อกลับบ้าน

ถ้าไม่มีปัญหาใดๆ คนไข้บอกต่อว่า ฉันคงกลับไม่ทันเผาศพพี่สาวและร้องไห้...ต่ออีก.. ฉันปลอบโยนให้คนไข้นั่งสงบสติอารมณ์สักพัก ฉันจึงปลอบใจว่า.. ทำใจให้สบายนะคะ ลองคิดดูซิคะว่าพี่สาวเราคงพันทุกข์พันโศกและไปสบายแล้ว...ไม่ต้องเจ็บปวดและทุกข์ทรมานอีกต่อไป สำหรับเราที่ยังอยู่จะต้องสู้ต่อไปและต้องอยู่อย่างมีกำลังใจ และเรามาทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้พี่สาวที่จากไปดีไหมคะ หลังจากนั้นฉันก็นำวิธีอุทิศส่วนกุศลที่พระอาจารย์บัณฑิต ได้นำคำสอนพระอาจารย์เกษม มาสอนต่อให้คนไข้ฟังจะได้นำไปใช้อย่างถูกวิธี โดยช่วยกันอธิษฐาน”

“ด้วยอำนาจของพระพุทธเจ้า ด้วยอำนาจของพระธรรม ด้วยอำนาจของพระสงฆ์ จงบันดาลให้บุญของข้าพเจ้าถึงแก่...(ชื่อพี่สาวผู้ป่วย) ให้ไปสู่สุคติด้วยเถิด” ฉันสังเกตเห็นว่า...สีหน้าคนไข้ฉันคลายความวิตกกังวลบ้าง... ดูท่าทางสงบลง ฉันจึงแตะแขนคนไข้เบาๆ...และให้นอนพักผ่อนต่อ... ดังนั้น คำปลอบใจ ในยามที่อ่อนแอ... จะเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่ทำให้เราพร้อมจะสู้ต่อไป จากสิ่งดีที่น้องเล่า ทำให้พยาบาลได้เห็นถึงวิธีการดูแลด้านจิตใจผู้ป่วยและวิธีการพยาบาลที่ให้กับคนที่มีความทุกข์ทรมานอยู่แล้ว..ยังมีสิ่งๆ ที่มากกระตุ้นให้เกิดภาวะเครียดอย่างรุนแรงอีก การให้เวลาเพื่อปลอบใจผู้ป่วยเป็นสิ่งที่ต้องทำและต้องให้เวลา

1.6 ถ่ายทอดความรู้ให้กันฟัง บุคลากรที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมวิชาการ จะมาบอกต่อให้สมาชิกในหอผู้ป่วยฟังในที่ประชุมประจำเดือน เพื่อจุดประกายความรู้ไปใช้ในการดูแลผู้ป่วย

2. ด้านผู้ป่วยและญาติ

2.1 ให้โอกาสญาติดูแลใกล้ชิด กรณีผู้ป่วยที่ช่วยเหลือตัวเองได้น้อย ผู้สูงอายุ เด็กวัยรุ่นที่พิการถูกตัดขา ผู้มีปัญหาด้านจิตใจและผู้ป่วยระยะสุดท้าย จัดให้ญาติได้มีโอกาสเฝ้าดูแลภายในหอผู้ป่วยตามความต้องการ

2.2 จัดให้ผู้ป่วยและญาติได้มีโอกาสรับฟังความรู้ในการดูแลตนเองเมื่อมารับการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด และเข้ากลุ่มการแนะนำการปฏิบัติตัวในหอผู้ป่วย รวมทั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

2.3 จัดให้ผู้ป่วยและญาติ เข้ากลุ่มวิปัสสนาเยียวยารักษาใจ ทุกวันพุธบ่าย จะมีพระอาจารย์จากสำนักปฏิบัติธรรมเวฬุวันมาสอน การทำสมาธิ การเดินจงกรม การทำวิปัสสนา แต่ครั้งที่มีการทำกิจกรรมนี้จะมีบุคลากร ประกอบด้วยพยาบาล ผู้ช่วยพยาบาล พนักงานการแพทย์ เข้าร่วมฝึกปฏิบัติธรรมและดูแลผู้ป่วยและญาติด้วย ในบางวันจะมีแพทย์ และเภสัชกร เข้าร่วมด้วย

3. ระบบการดูแลผู้ป่วย

3.1 ระบบการดูแลผู้ป่วยแบบเน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางและมีความเอื้ออาทรประดุจญาติมิตร หอผู้ป่วยมีการจัดระบบการดูแลที่เอื้อต่อความสะดวก รวดเร็วและปลอดภัย ตั้งแต่ระบบรับใหม่ ผู้ป่วยเก่าที่เคยมารับยาเคมีบำบัดที่หอผู้ป่วยเคมีบำบัด 5๑ มาก่อน ไม่ต้องไปรอตรวจที่ห้องตรวจ จะเจาะเลือด ตรวจพิเศษและพิมพ์ใบนอนโรงพยาบาลแล้วขึ้นมารับการรักษาที่หอผู้ป่วยได้เลย ตอนเย็นแพทย์มาตรวจเยี่ยมผู้ป่วย ถ้าสภาพร่างกายผู้ป่วยและผลตรวจทางห้องปฏิบัติการดี ก็จะได้รับยาเคมีบำบัดในวันต่อไป ระบบการดูแลของเรามีแนวคิดที่ว่า คนเราต้องมีความสุขในการทำงาน มีความสุขที่จะได้ช่วยเหลือผู้ป่วยและญาติประดุจพี่น้องพ่อแม่ของเรา ทำให้นักการมีความยินดีที่จะทำงานด้วยความใส่ใจ เอื้ออาทรผู้ป่วยและญาติ ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ มีผู้ป่วยเขียนใบชื่นชมบุคลากรมากมายและมีผู้ป่วยคนหนึ่งกล่าวว่า “ดีที่นี่ เจ้าหน้าที่ดี ทุกคนยิ้มแย้มแจ่มใส เอาใจใส่ผู้ป่วยทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่ว่าคนจนคนรวยก็ได้นอนเตียงเหมือนกัน ผมเห็นที่อื่นคนจนไม่มีโอกาสได้เข้ารักษาในโรงพยาบาล เขาให้ยาแล้วก็กลับไปกินยาที่บ้าน แต่ที่นี่ไม่ใช่” “เจ้าหน้าที่

ทุกคน ให้ความสุขกับผู้ป่วยและญาติ ดูแลทั้งกลางวัน กลางคืนเป็นอย่างดี รู้สึกประทับใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่มาก”

3.2 มีระบบการดูแลแบบองค์รวมตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ มีการให้ข้อมูลเตรียมความพร้อมก่อนรับยาเคมีบำบัด การวางแผนการจำหน่าย การเข้ากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน การลดคลื่นไส้อาเจียนโดยใช้น้ำขิงและผลไม้อรสเปรี้ยว การลดปวดโดยใช้ดนตรีบำบัด การลดความวิตกกังวลและทำให้ผู้ป่วยและญาติผ่อนคลายภาวะซึมเศร้า โดยเข้ากลุ่มวิปัสสนาเยียวยารักษาใจ มีการจัดทำบทสวดมนต์ก่อนนอนไว้ที่หัวเตียงผู้ป่วยทุกเตียง การจัดสิ่งแวดล้อมเหมือนบ้าน มีทีวีให้ดู เปิดเพลงที่ผู้ป่วยต้องการฟัง เช่น เพลงลูกทุ่ง เพลงหมอลำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหนังสือพิมพ์ นิตยสารหนังสือธรรมะไว้ให้อ่าน เปิดโอกาสให้ผู้ป่วยทำกิจกรรมที่ชอบ เช่น ถักไหมพรม ถักสวิง ฯลฯ นอกจากนี้เรามีระบบการดูแลแบบ One stop service มีพนักงานการแพทย์ไปซื้อยาให้ รวมทั้งคิดเงินกลับบ้านและรับยากลับบ้านมาให้ผู้ป่วยด้วย

3.3 ระบบการปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง (Advanced Nursing Practice) ระบบนี้มีไว้สำหรับการดูแลผู้ป่วยมะเร็งที่มีปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อน เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลได้อย่างมีคุณภาพ เนื่องจากการที่หอผู้ป่วยเคมีบำบัด 5๑ ในโรงพยาบาลศรีนครินทร์ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ มีแพทย์เฉพาะทางที่มีความเชี่ยวชาญ และมีเทคโนโลยีมากมายในการดูแลรักษาผู้ป่วยกลุ่มนี้ บทบาทผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง จะต้องเข้าไปมีบทบาทในการดูแลผู้ป่วยและครอบครัวตั้งแต่รับใหม่ ขณะรักษา จำหน่ายและการส่งต่อไปดูแลที่บ้าน เปิดโอกาสให้ผู้ป่วยสามารถติดต่อสอบถามทางโทรศัพท์ ทั้งซักถามปัญหาสุขภาพ ปัญหาการดูแลและการเลื่อนนัดกรณีจำเป็น ซึ่งการดูแลผู้ป่วยเป็นการผสมผสานความรู้ทางวิชาชีพ

ประสบการณ์ในการทำงาน ร่วมกับการดูแลแบบองค์รวม มีความเอื้ออาทร ด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ทำให้ผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูงมีความภาคภูมิใจและมีความสุขในการทำงาน

3.4 ระบบการดูแลต่อเนื่อง เรามีการวางแผนจำหน่ายอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่รับใหม่ มีการให้ข้อมูลเตรียมความพร้อม การวางแผนจำหน่าย มีการส่งต่อศูนย์สุขภาพชุมชน (PCU) ทำให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลต่อเนื่อง ในกรณีผู้ป่วยที่อยู่ในระยะสุดท้ายที่ต้องการกลับไปรักษาต่อเนื่องจากที่โรงพยาบาลใกล้บ้านหรือกลับไปเสียชีวิตที่บ้าน โรงพยาบาลจะส่งญาติ ในการดูแลผู้ป่วยให้ได้รับความสุขสบายทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจและจิตวิญญาณ โรงพยาบาลแนะนำให้ญาติตอบสนองความต้องการผู้ป่วย หรือกรณีผู้ป่วยและญาติต้องการทำบุญหรือให้พระสงฆ์มาเยี่ยมที่เตียง โรงพยาบาลจะเป็นผู้ประสานให้ เปิดโอกาสให้ผู้ป่วยได้พูดสิ่งที่ต้องการสั่งเสียกับครอบครัว ตอนนำผู้ป่วยกลับบ้านประเพณีอีสาน แนะนำให้เรียกขานผู้ป่วยกลับบ้านด้วย

ระบบทั้งหมดที่กล่าวมาทั้งหมดในการดูแลในหอผู้ป่วยเคมีบำบัด 5๑ เป็นระบบที่พวกเราทำงานด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ที่มีความเอื้ออาทรพร้อมในการดูแลแบบองค์รวมที่คำนึงถึงสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วยและครอบครัว ซึ่งทำให้เกิดความสุขใจทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

บรรณานุกรม

1. ชนิตา นรดีและคณะ. Humanized nursing care in Ramathibodi hospital. ใน: สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล, บรรณานุกรม. หนังสือแบ่งปันและเติมเต็ม: Humanized Health Care คืบหน้าหัวใจให้ระบบสุขภาพ. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหไพศาล.2550:140-142.
2. ประเวศ วะสี. การเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม. ใน: สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล, บรรณานุกรม. หนังสือแบ่งปันและเติมเต็ม: Humanized Health Care คืบหน้าหัวใจให้ระบบสุขภาพ. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหไพศาล.2550: 140-142.
3. ประเวศ วะสี. ระบบบริหารที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์. ใน: สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล, บรรณานุกรม. คู่มือแนวทาง “หรือ Guidebook สำหรับ 7th National Forum. 2549:1
4. ประพนธ์ ผาสุกยึด. Heart revolution: เริ่มกันที่ใจ. ใน: สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล, บรรณานุกรม. หนังสือแบ่งปันและเติมเต็ม: Humanized Health Care คืบหน้าหัวใจให้ระบบสุขภาพ. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหไพศาล.2550: 140-142.
5. อัมพล จินดาวัฒน์ คณะศึกษาศาสตร์. พุทธจริยธรรม: ได้วันรูปธรรมสาธารณสุขที่เน้นหัวใจของความเป็นมนุษย์ ใน: สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล, บรรณานุกรม. คู่มือแนวทาง “หรือ Guidebook สำหรับ 7th National Forum. 2549:1